

Nr 11.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlåtelse å Haparanda stad av viss del av kronoparken Karl Johan i Norrbottens län; given Stockholms slott den 21 december 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 december 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

Länsstyrelsen i Norrbottens län har med utlåtande den 4 september 1930 överlämnat en skrivelse den 28 augusti 1930 från Haparanda stad angående disponerande av en del av kronoparken Karl Johan för möjliggörande av ett ägoutbyte för förvärvande av viss mark till uthamnen för Haparanda och Tornedalen m. m.

Vid 1930 års riksdag (prop. nr 222; R. skr. nr 297) beslöts, att en uthamn för Haparanda och Tornedalen skulle anläggas vid Karl Johans stad, omkring 16 kilometer sydväst från Haparanda, för en beräknad kostnad av 885,000 kronor, därav 810,000 kronor för själva hamnanläggningen och 75,000 kronor för en tillfartsväg från kustlandsvägen till hamnen. Av verkliga kostnaden för själva hamnanläggningen hava Haparanda stad

jämte några angränsande kommuner åtagit sig bidraga med 5 procent, enligt kostnadsberäkningen motsvarande 40,500 kronor. Anslagsbehovet har beräknats till (810,000 — 40,500 kronor + 75,000 =) 844,500 kronor. Sistnämnda belopp har med viss fördelning å budgetåren 1930/1931—1933/1934 anvisats av riksdagen. Vissa förbättringsarbeten å kustlandsvägen från Haparanda, som beräknats betinga en kostnad av 35,000 kronor, avsågos skola utföras genom vederbörande vägdistrikts försorg med bidrag av automobilskattemedel. Kostnaderna för förvärvande av för hamnområde och tillfartsväg till hamnen erforderlig mark har Haparanda stad påtagit sig. Vidare har Kungl. Maj:t den 3 januari 1933 å socialdepartementets föredragning ur det för budgetåret 1932/1933 anvisade anslaget till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet anvisat 130,000 kronor till breddning av kajplanet och vissa andra arbeten för hamnen.

Kungl. Maj:t har den 30 maj 1930 fastställt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjord plan för anläggningen av hamnen jämte tillfartsväg till densamma och den 19 december 1930 bemyndigat styrelsen att utföra anläggningsarbetena i överensstämmelse med planen. Den 19 augusti 1932 har Kungl. Maj:t fastställt gränserna för hamnen, sådana de med en streckprickad linje angivits å en den 27 juli 1929 dagtecknad karta.

Den huvudsakliga delen av det område, som tagits i anspråk för hamnanläggningen, tillhör hemmanet $\frac{1}{8}$ mantal Nikkala nr 20 litt. U i Nedertorneå socken och äges av hemmansägaren J. P. Lahti.

I förenämnda skrivelse den 28 augusti 1930 har *Haparanda stad* meddelat, att Lahti förklarar sig vilja — hellre än att försälja — utbyta ifrågasvarande område, som vore skogbärande, mot annan dylik mark; och har staden i samma skrivelse vidare anfört:

Den 20 maj 1812 beviljade Kungl. Maj:t privilegier, innefattande vanliga stapelstadsrättigheter, för en stadsanläggning å Öystinkenttäa utmark i Nikkala by i Nedertorneå socken. Då någon stadsanläggning därstädes icke kom till stånd, blevo den 10 december 1842 berörda privilegier återkallade och köpingen Haparanda i stället tillerkänd stapelstadsrätt, under enahanda villkor, som för stapelstäder i allmänhet vore bestämda. Den 27 maj 1845 fann Kungl. Maj:t emellertid, på framställning av Haparanda borgerskap, gott förklara, att den rätt, som kunde kronan tillkomma till förenämnda för stadsanläggning upplåttna, men därtill icke begagnade del av Öystinkenttäa utmark, finge emot den skatt eller ränta, som kunde densamma i vederbörlig ordning åsättas, till Haparanda stad överlätas; och uttalade Kungl. Maj:t samtidigt, att, därest Nikkala byamän skulle emot dispositionen av marken lägga något hinder, det finge av staden bero att dess talan i detta avseende å ort och ställe, som vederborde, göra gällande. Enligt detta beslut måste kronans rätt till avsedda område anses vara överlåten på Haparanda stad. Nikkala byamän, som aldrig sökt göra någon rätt till området gällande, kunde ej heller åberopa någon rätt till detsamma. Kungl. Maj:t hade visserligen sedermera den 30 april 1881 meddelat beslut om att ifrågasvarande område skulle såsom kronopark bibehållas. Detta måste väl dock betraktas som en bokföringsåtgärd och sakna betydelse beträffande äganderätten till området.

På grund av det anförda har Haparanda stad hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att Haparanda stad skulle anses vara ägare till den del av Öystinkenttäa utmark, som betecknats Karl Johans stadsplan, i areal uppgående till 87.92⁹⁶ hektar, samt att Haparanda stad berättigades utbyta eller försälja området ifråga eller del därav mot förvärvande av likvärdigt område för den beslutade hamnanläggningen. För den händelse Haparanda stads rätt till området prövades icke vara fullt klar och ostridig, har staden hemställt, att Kungl. Maj:t ville, med hänsyn till stadens svaga ekonomiska bärkraft, för möjliggörande av natura- och andra prestationer, som staden hade att för hamnanläggningen utgöra, tilldela staden avsedda område med rätt för staden att utnyttja området i enlighet med vad förut hemställts.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sin skrivelse anført huvudsakligen följande.

Såsom framginge av vid Haparanda stads skrivelse fogade handlingar hade den nya staden Haparanda, vilken tillerkändes stapelstadsrätt sedan stadsanläggningen på den för sådant ändamål upplåtna Öystinkenttäa utmark i Nikkala by icke kommit till verkställighet, redan omedelbart vid sin tillblivelse anhållit, att nämnda utmarkstrakt måtte komma att under den nya staden bibehållas. I sitt den 4 april 1845 avgivna yttrande över denna anhållan hade länsstyrelsen erinrat till en början, med hänvisning till ett utlåtande i ämnet från avvittringsstyresmannen, att ifrågavarande utmarkstrakt vid den dåmera för Nedertorneå socken fastställda avvittring undantagits för stadsanläggningen och ingalunda beräknats såsom någon Nikkala bys tillhörighet, varav följde, att Nikkala byamän, vilka genom avvittring jämväl fått sitt område bestämt, icke ägde några anspråk på trakten ifråga. Och vidare hade länsstyrelsen framhållit, att ifrågavarande område för det dåvarande vore för Haparanda stad för visst ändamål behöfligt och att nödvändigheten syntes fordra, att detsamma för framtiden kunde disponeras till sitt först avsedda ändamål, i händelse Torne älvs uppgrändning eller andra omständigheter skulle föranleda till stadens utflyttande ånyo. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1845 blev stadens framställning så till vida bifallen, att den rätt, som kunde kronan tillkomma till ifrågavarande område, förklarades skola emot den skatt eller ränta, som kunde densamma i vederbörlig ordning åsättas, till Haparanda stad överlätas, i följd varav, därest Nikkala byamän skulle emot dispositionen av marken lägga något hinder, det finge av staden bero att dess talan i detta avseende göra gällande å ort och ställe som vederborde. Genom Kungl. Maj:ts brev den 30 april 1881 angående användande av kronans överloppsmarker i bland andra Nedertorneå socken förordnades slutligen, att såsom kronoparker skulle bibehållas bland andra områden den för anläggningen av Karl Johans eller Haparanda stad ursprungligen avsedda mark, Öystinkenttäa kallad, utgörande jämte fem därtill hörande smärre holmar 917.70 kv.rev. duglig och 79.80 kv.rev. oduglig mark. I ett utlåtande den 3 september 1878 i sistberörda ärende framhöll länsstyrelsen ånyo, att Öystinkenttäa bland annat på grund av sin ypperliga hamn kunde i en framtid bliva för det allmänna behöfligt och att det därför icke vore skäl att avhända kronan densamma utan bibehålla den såsom kronopark.

Länsstyrelsen har vidare anfört, att ur vad sålunda citerats torde framlysa, hurusom myndigheterna under tidernas lopp alltjämt velat såsom en tillgång för Haparanda stad bevara området för den tillämnade Karl Johans stad, med tanke på att detsamma för något med det ursprungliga syftet beslätat ändamål kunde behöva tagas i anspråk. Denna strävan syntes Kungl. Maj:t genom beslutet den 27 maj 1845 hava velat tillmötesgå. Att området sedermera lagts ut som kronopark torde endast innebära en föreskrift rörande förvaltningen. Det sålunda förutsedda tillfället hade nu inträffat. Ägaren av den mark, som Haparanda stad ålagts ställa till förfogande för hamnanläggningen, hade förklarat sig hellre än penningar taga i byte mark från ifrågavarande område, enär detta likasom det område, som skulle frångå honom, vore skogbärande och han i övrigt å sitt hemman lede brist på dylik mark. Då därtill komme, att Haparanda stads kända svaga ekonomiska ställning näppeligen tilläte staden att på annat sätt fullgöra berörda villkor för hamnanläggningen, tilläte sig länsstyrelsen att livligt tillstyrka stadens förevarande framställning.

Kammarkollegium har i ett den 31 januari 1931 avgivet infordrat utlåtande anfört följande.

I jordregistret för Norrbottens län redovisades ifrågavarande område såsom överloppsmarken Karl Johans kronopark 1¹, i areal innehållande 87 hektar 93 ar 15 kvadratmeter, och med anteckning, att lägenheten vore av krononatur under allmän disposition. Av handlingarna till Kungl. Maj:ts beslut den 30 april 1881 angående användande av överloppsmarker i Nedertorneå med flera socknar framginge, att varken länsstyrelsen i sin framställning den 3 september 1878 eller skogsstyrelsen i sitt över framställningen den 2 december 1878 avgivna utlåtande omnämnt Kungl. Maj:ts brev den 27 maj 1845 angående överlåtande av utmarkslägenheten Öystinkenttäå å Haparanda stad mot den skatt eller ränta, som kunde i vederbörlig ordning åsättas densamma; att länsstyrelsen i sin berörda framställning föreslagit, att utmarkslägenheten ej borde kronan avhändas, utan bibehållas såsom kronopark, enär »den för varje år alltmera tilltagande uppgrundningen i Torne älv och bristen på dricksvatten m. m. möjligen i en framtid ledde till staden Haparandas förflyttning därifrån, och Öystinkenttäå, såsom ägande en ypperlig hamn, då kunde ifrågakomma såsom dess nya plats»: samt att skogsstyrelsen i sitt förenämnda utlåtande hemställt, att lägenheten Öystinkenttäå med tillhörande holmar och skär måtte ställas under skogsstatens förvaltning, på sätt om kronoparker vore stadgat, för att i händelse av behov framdeles till stadsanläggning användas. Vederbörande domhavande hade på förfrågan meddelat, att Haparanda stad aldrig sökt eller erhållit lagfart å utmarkslägenheten ifråga. Det torde också med hänsyn till Kungl. Maj:ts beslut den 30 april 1881 vara tämligen säkert, att någon fångeshandling å lägenheten ej utfärdats för Haparanda stad. Därest staden ansett sig hava med äganderätt förvärvat lägenheten, torde den skola hava protesterat mot länsstyrelsens och skogsstyrelsens omförmälda förslag att disponera området såsom kronopark för kronans räkning. Någon skatt eller ränta hade, såvitt kunnat utrönas, aldrig av staden erlagts för området. Man torde sålunda hava att utgå från att kronan fortfarande borde betraktas såsom ägare till Karl Johans kronopark 1¹.

Kammarkollegium har i anslutning till det anförda uttalat, att, därest en överlåtelse till Haparanda stad av viss del av kronoparken ansåges böra ske, riksdagens medgivande till upplåtelsen torde vara erforderligt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i avgivet infordrat utlåtande den 7 mars 1931 anført huvudsakligen följande.

Då genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1845 kronans rätt till ifrågasvarande område överlåtits till Haparanda stad, trots att någon överflyttning ej ägt rum och således rätten att disponera detsamma kunde anses hava ställts på framtiden, syntes rättvist, att nu, då en förflyttning av en del av staden eller dess hamn verkligen komme till stånd, Haparanda stad icke berövades denna rätt. Förtjänt att framhållas vore också Haparanda stads svaga ekonomiska ställning, vilken givetvis ej tålde alltför stora påfrestningar, samt att staden syntes hava räknat med att ej behöva göra några större ekonomiska uppoffringar vid tillhandahållande av erforderligt hamnområde.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har under hänvisning till vad styrelsen anført tillstyrkt bifall till Haparanda stads hemställan om äganderätt till ifrågasvarande område eller, om så ej kunde ske för området i dess helhet, till så stor del därav, som i värde kunde anses motsvara det för hamnen erforderliga området.

Domänstyrelsen har därefter, på grund av anbefallning, med skrivelse den 20 oktober 1932 inkommit med upprättade värderingshandlingar angående ett för hamnen utstakat område av hemmanet Nikkala nr 20 litt. U samt ett område av kronoparken Karl Johan, som vid eventuellt ägoutbyte skulle avstås i ersättning för den av nämnda hemman utstakade delen av hamnområdet.

Av värderingshandlingarna framgår, att det å marken utstakade hamnområdet tillhör hemmanet Nikkala nr 20 litt. U med undantag av ett i hamnområdets sydöstra del beläget mindre, samfällt område. Angående gränserna av det utstakade hamnområdet har gjorts anteckning å en av t. f. skogstaxatorn Nils Gyllenram år 1931 upprättad och av skogstaxatorn H. Gadd år 1932 kompletterad karta över viss del av Nikkala by. Värderingen avser det å marken utstakade hamnområdet med undantag av nämnda samfällda område. Området av kronoparken Karl Johan har markerats å en av Gyllenram år 1931 upprättad karta över kronoparken samt omfattar södra delen av kronoparken med undantag av en omkring 50 meter bred landremsa närmast stranden. Denna strandremsa har undantagits, då det ansetts vara av intresse för kronan, att strandrätten bibehölles i kronans ägo. De värderade områdena omfatta samma reducerade areal, nämligen 27.⁹⁰ hektar.

Värderingen har givit följande resultat:

Bytesområdet av hemmanet Nikkala:

Areal 77.⁴⁴ hektar.

Virkesförråd av barrskog 4,500 kubikmeter.

Värde 5,300 kronor.

Bytesområdet av kronoparken Karl Johan:

Areal 46.38 hektar.

Virkesförråd av barrskog 4,200 kubikmeter.

Värde 6,200 kronor.

Domänstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra emot värderingen samt vidare anfört: Enligt värderingen överstege värdet av kronoparksområdet värdet av området av hemmanet Nikkala med 900 kronor. På grund av svårigheten att verkställa en tillförlitlig värdering av bytesområdena, vilka vore beväxta med huvudsakligen yngre och medelålders skog och därför värderats med hänsyn till deras framtida avkastning, torde dock denna skillnad i värde ej vara större än att man kunde bortse från densamma och anse områdena likvärdiga.

Sedan *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* härefter anbefallts att i ärendet ånyo avgiva utlåtande, har styrelsen i skrivelse den 15 juni 1933 inkommit härmed. I denna skrivelse har styrelsen anmärkt, att de vid värderingen av bytesområdet av hemmanet Nikkala följda gränslinjerna för hamnområdet visserligen i huvudsak men icke helt överensstämde med de av Kungl. Maj:t fastställda gränserna. Styrelsen har därjämte meddelat, att ärendet rörande ifrågavarande hamnområde vore under behandling vid Norrbygdens vattendomstol men av domstolen förklarats vilande i avvaktan på avgörandet av frågan om äganderätten till kronoparken Karl Johan.

*Departements-
chefen.*

Anläggandet av uthamnen för Haparanda och Tornedalen har av statsmakterna tillmätts den största vikt, och betydande belopp hava för ändamålet anvisats av riksdagen. Haparanda stad och vissa andra ortsintressenter hava genom sitt åtagande att för hamnanläggningen svara med ett i förhållande till sina ekonomiska resurser icke obetydligt belopp ådagalagt sin villighet att i mån av förmåga lämna hamnföretaget sitt stöd.

Haparanda stad har dessutom åtagit sig att tillhandahålla mark till hamnen och utfartsvägen för densamma. För överlåtelsen av den huvudsakliga delen av det å hemmanet Nikkala nr 20 litt. U i Nedertorneå socken utlagda hamnområdet har ägaren därav velat i byte erhålla annan skogbärande mark. För ägoutbyttets verkställande önskar staden taga i anspråk en del av den mark, som avsetts för en tidigare planerad stadsanläggning å Öystinkenttäa utmark och som nu bildar kronoparken Karl Johan. Frågan, huruvida denna mark skall anses vara med äganderätt förvärfvad av Haparanda stad, har visat sig kunna göras till föremål för olika meningar. De skäl, som särskilt av länsstyrelsen i Norrbottens län anförts till stöd för stadens framställning, synas mig emellertid under alla förhållanden vara tillräckliga för att staden nu bör för genomförandet av det avsedda ägoutbyttet utan vederlag få å sig överlåten den av domänstyrelsen angivna delen av kronoparken. Den genom domänstyrelsens för-

sorg verkställda värderingen torde giva vid handen, att berörda del av kronoparken kan anses vara likvärdig med det område, som staden genom ägoutbytet skulle förvärva.

Till överlåtelsen av angivna del av kronoparken Karl Johan torde riksdagens medgivande böra inhämtas. Skulle någon jämkning av det avsedda områdets gränser och storlek komma att ifrågasättas, torde Kungl. Maj:t böra äga rätt att härom besluta.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förberörda del av kronoparken Karl Johan må, enligt närmare bestämmande av Kungl. Maj:t, utan vederlag överlätas till Haparanda stad.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

